

BESLUT

Datum för beslut:
2025-09-19

Diarienummer:
HS-2025-1330

Beslut om remissvar på Promemoria U2025/01339 *En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma*

Beslutet

Rektor beslutar att Kungl. Tekniska högskolan lämnar remissvar enligt bilaga 1 på promemoria U2025/01339 *En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma*.

Ärendet

Kungl. Tekniska högskolan har av Utbildningsdepartementet beretts möjlighet att lämna synpunkter på promemoria U2025/01339 *En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma*.

Remissvaret har utarbetats av professor Gunnar Karlsson vid Skolan för elektroteknik och datavetenskap och utredare Anders Johansson vid ledningskansliet. Ärendet har beretts med KTH:s ledning, dekanus, grundutbildningsansvariga vid KTH:s skolor och medarbetare i verksamhetsstödet.

Detta beslut har fattats av rektor Anders Söderholm efter föredragning av Anders Johansson. Närvarande vid beslutet var universitetsdirektör Kerstin Jacobsson, biträdande universitetsdirektör Fredrik Oldsjö, ordförande för Tekniska högskolans studentkår Lydia Boij och mötets sekreterare Annette Grahn.

Denna handling har hanterats digitalt och är därför inte undertecknad.

Bilaga 1: Kungl. Tekniska högskolans remissvar på promemoria U2025/01339 *En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma*.

Sändlista

Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet), u.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till

u.uh.remissvar@regeringskansliet.se

Skolchefer

Avdelningschefer inom verksamhetsstödet

Tekniska Högskolans Studentkår, THS

Gunnar Karlsson, EECS, gk@kth.se

Eva Liedholm Johnsson, ABE, eva.liedholm.johnson@abe.kth.se

Markus Hidell, EECS, mahidell@kth.se

Gunnar Tibert, SCI, tibert@kth.se

Maria Ehnhage, MO/VS, mehnhage@kth.se

Sofia Ritzén, dekanus, dekanus@kth.se

Karin Almgren, MO/VS, kaalm@kth.se

Expeditionsdatum:

2025-09-19

Till Regeringskansliet

KTH:s yttrande över promemoria U2025/01339 *En särskild ersättningsmodell för utbildning för omställning och vidareutbildning för yrkesverksamma*

Sammanfattning

KTH delar promemorians bedömning att det behövs bättre förutsättningar för utbildning riktad till yrkesverksamma. KTH anser att promemorians ambitioner kan uppnås med en betydligt enklare resursfördelningsmodell som kräver väsentligt mindre administration än den som föreslås. Lärosätena kan ges möjlighet eller i uppdrag att inom ramen för sitt utbildningsanslag använda en viss andel, förslagsvis upp till 5 procent, till korta kurser för yrkesverksamma och dessa kurser ska avräknas med summan av ersättningen för en helårsstudent och en helårsprestation.¹ Detta ger lärosätena förutsägbarhet och möjlighet att planera sitt utbud.

KTH avvisar promemorians föreslagna resursfördelningsmodell. KTH:

- Stödjer inte den särskilda ersättningsmodellen för livslångt lärande då den är komplicerad, otydlig och administrativt mycket betungande och anser att det finns betydligt effektivare och redan beprövade resursfördelningsmodeller att använda för att långsiktigt stimulera utbildning för livslångt lärande.
- Stödjer inte förslaget på omfördelningsmodell mellan lärosäten.
- Anser att promemorians positiva förslag – såsom minskad andel prestationsbaserad ersättning och en större andel registreringsersättning samt riktade medel till kursutveckling – kan hanteras inom ramen för ordinarie anslagsmodell.

KTH anser vidare:

- Att ett lärosätes utbud av utbildning i olika former måste ses som en helhet och finansieras inom ramen för en sammanhållen anslagsmodell.
- Att ett ökat uppdrag för livslångt lärande för KTH måste åtföljas av ett ökat anslag, eftersom KTH annars måste minska antalet platser på ordinarie utbildningar av ingenjörer, arkitekter och lärare.
- Att det grundläggande problemet är att ersättningsnivåerna i högskolan är för låga och gradvis urholkas över tid genom produktivitetsavdraget. Regeringen bör därför kraftigt höja ersättningen per student och om KTH ska genomföra mer poänggivande utbildning krävs ett större anslag i form av ersättning för ökat antal helårsstudenter.

¹ Jfr KTH:s svar i enkäten från utredningen som föregick aktuell promemoria.

Synpunkter

KTH välkomnar regeringens ambition att stärka högskolans roll i kompetensförsörjningen och att underlätta för yrkesverksamma att vidareutbilda sig. KTH anser dock att promemorians förslag har betydande brister vad gäller tydlighet, genomförbarhet och konsekvensanalys. KTH vill även understryka att de grundläggande problemen i högskolans ersättningssystem inte löses genom en särskild modell för livslångt lärande – resursnivåerna är redan idag otillräckliga och urholkas kontinuerligt genom produktivitetsavdraget.

Kompetensutveckling för yrkesverksamma är ett område som bjuder på många utmaningar både för lärosäten och individer. För lärosätena är särskilt ekonomin en utmaning. Under en lång tid producerade KTH mer utbildning för ingenjörer, arkitekter och lärare än utbildningsanslaget medgav. Under de åren utvecklades i princip fristående kurser för yrkesverksamma helt. I och med regeringens satsningar under och efter covid-pandemin kunde KTH återigen kraftigt öka antalet kurser med yrkesverksamma som målgrupp, med fokus på korta kurser som går att läsa parallellt med att man exempelvis jobbar. I och med regeringens beslut att minska KTH:s takbelopp från och med 2025 kommer KTH de närmaste åren att än en gång behöva minska utbudet av kurser för livslångt lärande.

KTH menar att regeringens ambition kan uppnås med en enklare modell som kräver mindre administration. Lärosätena skulle till exempel kunna använda upp till 5 procent av utbildningsanslaget till korta kurser för yrkesverksamma, avräknade som en helårsstudent och en helårsprestation. Detta ger förutsägbarhet, leder till att kurser utan tillräcklig volym sorteras bort och bygger på redan beprövade metoder från satsningen på livslångt lärande under åren 2020–2024. Modellen minskar de risker som kommer med parallella ersättningssystem och kan kompletteras med tydliga kriterier för kursutbud och takbelopp.

KTH betonar att utbildningsutbudet måste ses som en helhet och finansieras sammanhållet. Lärarresurserna är begränsade och lärosätena måste själva kunna göra prioriteringar. Anslagsurholkningen missgynnar fristående kurser och gynnar programutbildning. Om regeringen vill behålla nuvarande omfattning av ingenjör-, arkitekt- och lärarutbildning och samtidigt stärka fristående kurser riktade mot yrkesverksamma krävs långsiktiga resurser som ersätter tidigare kortsiktiga satsningar. Det skulle ge lärosätena mer hållbara förutsättningar att uppfylla högskolelagens krav om livslångt lärande.

Relevans och format

KTH välkomnar promemorians fokus på relevans i utbildningen.

KTH menar att företagens behov av kompetensutveckling för sina anställda ska ske genom uppdragsutbildning och att staten inte ska finansiera kompetensutveckling för näringslivets anställda. Företag står idag för endast cirka 8 procent av uppdragsutbildningen, en andel som kan och bör öka.

I det fall yrkesverksamma vill fortbilda eller omskola sig på eget initiativ ska det vara möjligt för dem att göra det inom högskolan genom anslagsfinansierad vidareutbildning utifrån de behov som de själva identifierat.

MOOC:ar är ett viktigt alternativ till poänggivande fristående kurser och uppdragsutbildning. De är öppna, kräver ingen antagning och ställer inga formella förkunskapskrav, men ger heller inga intäkter för lärosätena eftersom de saknar formell examination och inte ger poäng. För att kunna erbjuda hållbara, korta och flexibla MOOC-kurser krävs långsiktiga utvecklingsmedel i kronor snarare än ersättning för helårsstudent, samt löpande finansiering för drift och underhåll av kursutbudet. Satsningarna på grön omställning och AI är lovvärda men riskerar att bli kortvariga eftersom det saknas permanent finansiering för drift och underhåll av kurserna.

Resursfördelningsmodellens administrativa börda

KTH menar att promemorian underskattar de administrativa effekterna för lärosätena och att modellen ökar risken för fel i årsavräkningen. Fristående kurser kräver behörighetsprövning och urval per kurs, vilket innebär större arbetsbörda jämfört med program där en student antas för flera år. Förslaget kommer att öka den administrativa bördan även för Ladok, UKÄ, UHR och MYh.

Modellen kräver årliga klassificeringar av vilka prestationer som ska räknas inom ordinarie system respektive garantibasmodellen, vilket leder till manuell hantering. Det framgår inte av promemorian om beräkning ska ske per kurs eller kurstillfälle. Förtydliganden behövs även av hur motivering och dokumentation ska ske och när i tiden i relation till ersättning, årsredovisning och takbelopp.

KTH menar att modellen leder till ökat antal administrativa uppgifter vilket strider mot både regeringens och lärosätenas ambition att minska administrationen.

KTH anser att Ladoks funktionalitet måste utvecklas innan modellen införs men vill betona att det ändå kommer att kvarstå en omfattande manuell hantering för lärosätena.

Omställningsstudiestödet

KTH menar att promemorians förslag inte möter de behov som omställningsstudiestödet är utformat för att lösa. Omställning för yrkesverksamma tillgodoses inte enbart med en handfull korta kurser utan kräver också ett utbud av längre kurser och program (till exempel ett ettårigt magisterprogram) som läses på heltid eller halvtid samtidigt som studenten får omställningsstudiestöd. Denna typ av utbildningar passar inte in i ramen för den föreslagna modellen, vare sig när det gäller kursformat eller utvecklingsbehov.

Minskad andel prestationsersättning för yrkesverksamma

KTH anser att förslaget att minska andelen prestationsersättning till förmån för en större andel registreringsersättning är positivt. Däremot är definitionen av yrkesverksamma oklar. Det är inte rimligt att anta att enkäter till kursdeltagare, som utredaren föreslår, kan ge ett tillräckligt tillförlitligt underlag om studenternas bakgrund och yrkesverksamhet. Intyg om arbetslivserfarenhet från arbetsgivare, arbetsförmedling eller omställningsorganisation skulle eventuellt kunna användas men skulle innebära en mycket omfattande manuell administration vid antagning.

Kravet på att en majoritet av studenterna ska vara yrkesverksamma är svårförenligt med högskolans behörighets- och urvalssystem, då det idag inte går att skilja ut yrkesverksamma från andra studenter. Det är komplicerat att exempelvis ange yrkesverksamhet som särskilt behörighetskrav för utbildning, då sådana krav ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Det skulle också innebära att endast yrkesverksamma kan delta i utbildningen.

Kravet på minst åtta studenter och samläsning

KTH avstyrker kravet på minst åtta studenter per kurs. KTH anser att det är ineffektivt nyttjande av resurser att ta lärare i anspråk för korta kurser med så få studenter och att det inte är motiverat att ta resurser inte bara från andra korta kurser med många deltagare utan också från annan utbildning vid lärosätet. I de fall där KTH idag ger kurser med åtta deltagare eller strax över handlar det i regel om samläsning med programstudenter. Sådana kurser är på KTH normalt 7,5 hp och omfattas inte av förslaget.

KTH anser att promemorians föreslagna hantering av samläsning är kontraproduktiv (avsnitt 2.6.8). Samläsning kan i många fall vara ett effektivt nyttjande av resurser. De ekonomiska aspekterna av möjligheten till högre ersättning om en kurs inte samläses kan leda till en lägre sammantagen resurseffektivitet. KTH gör även bedömningen att den föreslagna hanteringen kommer att leda till administrativt merarbete, då den innebär att säkerställa vilka kurstillfällen som samläses – helt eller delvis – i förhållande till möjligheten att erhålla basersättningen.

Omfördelning mellan lärosäten

KTH avstyrker förslaget om en modell för omfördelning mellan lärosäten. Att inkludera antalet examina som komponent förstärker problemen, eftersom examensfrekvensen varierar av skäl som lärosätena inte råår över. Det är heller inte möjligt att utifrån promemorian se hur modellen egentligen är uppbyggd eller att förutse vilka effekterna blir av olika val. Fördröjningseffekter som tycks inbyggda i modellen skapar osäkerhet och oförutsägbarhet för lärosätena.

KTH anser även att tidshorisonten för ikraftträdande är påfallande kort. KTH ställer sig även frågande till hur ersättningen ska finansieras under åren 2026–2030 om den föreslagna omfördelningen ska ske från och med 2031.

Förväntad volym

KTH anser att de förväntade volymerna, med en bedömd utökning av kurser för omställning och vidareutbildning, är kraftigt överskattade. Totalt deltog under 2024 ungefär 12 500 personer i en kurs i första hand riktad mot yrkesverksamma på KTH (antalet unika deltagare var 9 240). De flesta, 8 599 personer, valde att läsa på distans. En stor majoritet av dessa, 7 047 personer, deltog på korta kurser (1,5–4,5 hp). Eftersom kurserna är korta renderade de totalt 728 HST. Det krävs ett mycket stort antal deltagare per helårsstudent när kurserna är korta och det är därför också nödvändigt att hålla nere antagningskostnaderna per deltagare. Ersättningen riskerar annars att ätas upp av kostnader för antagningshandläggning och annan administration.